

HUKUKUN ÜSTÜNLÜĞÜ VE YASAL KALİTE İLE YOLSUZLUKLA MÜCADELE VE HESAP VEREBİLİRLİĞİN İKTİSADİ REFAH ÜZERİNE ETKİLERİ: OECD ÜLKELERİNE YÖNELİK PANEL VERİ ANALİZİ

THE EFFECTS OF RULE OF LAW, REGULATORY QUALITY, CONTROL OF CORRUPTION AND ACCOUNTABILITY ON ECONOMIC WELFARE: PANEL DATA ANALYSIS ON OECD COUNTRIES

Uğur Salgar¹

Öz

İktisat politikasının en önemli hedeflerinden biri olan iktisadi büyüme, ülke ekonomilerinin toplam büyüklüğünün analiz edilmesi açısından da anahtar bir gösterge olmasına karşın, ülkeler arasındaki refah farklılıkları hususunda net bir görüş sahibi olunmasına katkı sunamamaktadır. Birçok ekonomist, bu noktada kişi başına düşen GSYİH verisini baz alarak analiz yapmaya çalışmasına rağmen, toplumun genel harcama gücü göz ardı edilmektedir. Bu noktada, çalışmada aynı ürün ve ürün gruplarının tek bir parasal endeks üzerinden hesaplanarak toplumların tüketim gücünü veren satın alma gücü paritesinin kullanılmasının elverişliliği tartışılarak, 36 OECD ülkesinin iktisadi, politik ve sosyal refah göstergelerinin birbirleri ile ilişkisi panel veri regresyonu ile analiz edilmektedir. Analiz sonucunda hukukun üstünlüğü, yasal kalite, yolsuzlukla mücadele ile hesap verebilirlik ve şeffaflığın satın alma gücü üzerinde pozitif etkisinin olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İktisadi Refah, Satın Alma Gücü, Hukukun Üstünlüğü, Hesap Verebilirlik, Yolsuzlukla Mücadele, Yasal Kalite.

Abstract

Despite the fact that economic growth, which is one of the most important objectives of economic policy, is a key indicator for analyzing the total size of national economies, it cannot contribute to a clear view of the differences in welfare between countries. Many economists try to analyze this point based on GDP per capita data, but the general spending power of the society is ignored. At this point, this study analyzes the relationship between economic, political and social welfare indicators of 36 OECD countries by using panel data regression by discussing the feasibility of using purchasing power parity, which gives the consumption power of societies by calculating the same products and product groups on a single monetary index. As a result of the analysis, it is found that rule of law, legal quality, anti-corruption, accountability and transparency have a positive effect on purchasing power.

Keywords: Economic Welfare, Purchasing Power Parity, Rule of Law, Accountability, Control of Corruption, Regulatory Quality.

Giriş

İktisadi olarak refah, çoğunlukla servet kavramı ile birlikte düşünülmekte ve bireylerin tüketim miktarları ile birlikte düşünülen bir unsur olarak dikkati çekmektedir. Ancak John Stuart Mill'den

¹ İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, usalgar@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5967-8017

Gönderilme Tarihi : 11.01.2024

Kabul Tarihi : 01.07.2024

bu yana ayrışan faydacılık görüşü kapsamında, insanın çıkarları veya tatminkârlığı salt somut objeler üzerinden değil, aynı zamanda soyut kavrayışa sahip bir canlı olması nedeniyle entelektüel açıdan da değerlendirilmektedir.

Piyasa ekonomisi içerisinde rasyonel bir varlık olduğu kabul edilen insanın, akılcı tutumuyla kendi çıkarını maksimize edecek faaliyetlerde bulunmasının toplum çıkarını da maksimize edeceği öngörülmektedir. Fakat bu durum insanın etik dışı eylemlerde de bulunabileceği ihtimalini doğurmaktadır. Bu noktada toplam faydanın adil bir şekilde organize edilebilmesi için piyasanın serbest işleyişine müdahale etmemek koşuluyla devletin kurumları ve otoritesi ile düzenlemeler yaparak bu sorunların önüne geçmesi gerekmektedir.

Öte yandan, refahın genele yayılabilmesi iktisadi yapının da bunu destekler nitelikte kurgulanması gerekmektedir. Piyasa ekonomisi şartları içerisinde refah ekonomisinin gerçekleşebilmesi enformasyonun serbestliği (şeffaflık) ve devletin örgütsel yapısının bunu destekleyici şekilde kurgulanması (hukukun üstünlüğü) ile mümkün olmaktadır.

Bu bağlamda iktisat literatüründe, müdahaleci yaklaşımı reddeden ve görünmez elin toplum refahını maksimize edeceğini savunan Adam Smith'e değin uzanan iktisadi büyüme ve kurumsal yapı ilişkisi, özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinde önemli bir artış göstermiş bulunmaktadır. Kurumsal yapı ve iktisat ilişkisini inceleyen ilk araştırmacılardan biri olan Friedrich List ise, ulusların refahının yalnızca üretime, tasarruf, etik ve yenilikçi girişimlere bağlı olmadığını, bunların yanı sıra sosyal, siyasal ve sivil hakların da var olması gerektiğini savunmuştur (Artan ve Hayaloğlu, 2014: 349).

Üretimi, yatırımı, istikrarı, inovasyonu ve beşeri sermayeyi geliştirici kurumsal yapıya sahip olan toplumların, mülkiyet hakkının kamu otoritesince güvence altına aldığı görülmektedir. Ancak, bu noktada yalnızca devletin yasalar yoluyla mülkiyet hakkını koruması yeterli değildir, aynı zamanda toplumsal kültür de önem arz etmektedir. Ek olarak, politikacıların ve toplumun elit tabakasının, getirileri kendi çıkarları doğrultusunda ele geçirerek maddi ve politik güç yoğunlaşmasının merkezi olmalarının önüne geçilmesi de gerekmektedir. Beşeri sermayenin inovatif kimliğe sahip olması, eğitim ve uzmanlığına saygı ve akılcı tüketim alışkanlıklarına sahip olacak şekilde geliştirilmesi de güçlü kurumsal organizasyonun temel özellikleri arasında sayılmaktadır (Gökalp ve Baldemir, 2006: 213-214).

İktisat ve siyaset bilimi alan yazınındaki genel kabule göre, demokratikleşme süreci ve kamuyu oluşturan kurumların demokratikleşmesinin, hak ve özgürlüklerin sınırlarının belirlenmesi ve adil bir düzende merkezi otorite tarafından korunması ve uygulanması, yine iktisat literatüründe bilgi simetrisinin gerekliliği olarak hesap verebilirlik ve şeffaflık ile serbest ve adil rekabeti engelleyici yolsuzlukla mücadelenin iktisadi açıdan büyümeyi ve toplumsal refahı artırması beklenmektedir. Bu bağlamda bu çalışmada iktisadi refah ile kamu otoritesinin düzenleyici kabiliyetinin göstergesi olan hukukun üstünlüğü ilkesi ve yasal kalite ile piyasa aktörlerinin rasyonel olduğu varsayımının geçerli olabilmesi için gerekli olan bilgi serbestliğini sağlayan hesap verebilirlik ve şeffaflık ile yolsuzlukla mücadele faaliyetlerinin ilişkisi incelenmektedir.

Bu kapsamda araştırmada ilk olarak, uluslararası karşılaştırmaya imkân tanınması açısından, satın alma gücü paritesinin geçerliliği tartışılmakta ve satın alma gücünün iktisadi refahın göstergesi olarak çerçevesi belirlenmektedir. Ardından hukuki açıdan kamu otoritesinin ve düzeninin demokratikleşmesini gösteren hukukun üstünlüğü ve yasal kalite ilkelerinin tanımlaması ile iktisadi olarak beklenen etkileri ortaya konmaktadır. Son olarak kamu otoritesinin siyasi ve etik açıdan demokratikleşmesini gösteren hesap verebilirlik ve yolsuzlukla mücadele kavramlarına ilişkin açıklama ve değerlendirme yapılmasını takiben bu kavramların beklenen iktisadi etkileri ele alınmaktadır. Çalışmada ele alınan tüm kavramlara ilişkin teorik açıklamaların verilmesinin ardından hukukun üstünlüğü ve yasal kalite ile hesap verebilirlik ve yolsuzlukla mücadelenin iktisadi refah ile ilişkisine yönelik literatür sunulmuş bulunmaktadır. Çalışmanın son bölümünde OECD üyesi 36 ülkenin 2002-2018 dönemi verileri ile panel regresyon analizi gerçekleştirilmiş ve test sonucu değerlendirilmiştir.

1. İktisadi Refah Göstergesi Olarak Satın Alma Gücü Paritesi

Türk Dil Kurumu'na göre “Bolluk, rahatlık ve varlık içinde iyi yaşama” şeklinde tanımlanan “Gönenç” kelimesinin karşılığı olarak gösterilen refah, sınırsız gereksinimlerin kıt kaynakların etkin kullanımıyla karşılanmasına yönelik karar ve seçim yapma yollarını inceleyen iktisadın temel konularındandır. Pigou (1951: 288) ise refahı bir insanın memnuniyeti şeklinde tanımlamış, ancak bu noktada memnuniyetin ne olduğunun sorgulanması gerektiğini ileri sürerek “memnuniyet” kavramını salt bir mutluluk veya hazdan soyutlamış ve arzularının peşinde koşan insan için memnuniyetin, arzularının gerçekleştirilebilme derecesi ile doğrudan ilintili olduğunu savunmuştur. İktisadi refah olarak ele alabileceğimiz refah ekonomisi kavramını da “doğrudan

veya dolaylı olarak sosyal refahın para ile ilişkisini inceleyen alan” şeklinde özetlemiştir. Toplumsal ekonomik refahı, “Ulusal üretimden elde edilen getirinin dağılımından duyulan memnuniyet ve memnuniyetsizlik dengesi” şeklinde tanımlayan Pigou, refahın ölçülebilir bir kavram olduğunu savunmuştur (Hicks, 1975: 307-308). Refah iktisadının teorik altyapısı ile ilgilenen Pigou, ekonomik ve genel refah kavramlarını birbirlerinden ayırmış fakat bu ayrımın sınırlarını kesin bir şekilde belirlememiştir. Parasal ölçümlemenin bu sınır görevini yerine getirebileceği görüşünü savunan Pigou, ekonomik refahın toplam refahın yalnızca bir parçası olduğunun altını çizmiştir. Ekonomi politikalarının toplumsal gelirin reel değerini en üst seviyeye çıkarmak gayesiyle uygulanması gerektiğini savunan Pigou, bunun için üretilen tüm malların belirli bir fiyat seti çerçevesinde hesaplanmasını önermektedir (Özalp, 2016: 22).

Oscar Lange’ye (1942: 215) göre ise refah ekonomisi, toplumun toplam ekonomik kazanımlarını belirleyen şartlarla ilgili olmaktadır. Geleneksel kuramda, toplumun toplam refahının tüm bireylerin refahı olarak tanımlanmasına karşın, toplam refahı en üst seviyeye çıkarmanın zor olması fayda kaybına yol açmaktadır. Bir doların marjinal faydasına dair “zengin” ile “fakir”in karşılaştırılmasının epistemolojik açıdan eleştiriye açık bir durum olduğunu belirten Lange, fayda ekonomisinin ilkelerinin yeniden şekillendirilmesi gerektiğini ifade ederek refah ekonomisini bu yeniden şekillendirme aşamasının bir parçası olarak öne sürmüştü, kişilerarası karşılaştırılabilir fayda sorunsalının önüne geçmek için toplumun toplam faydası ile toplumu oluşturan bireylerin toplam faydası olarak açıklanamayacağını savunmuş bulunmaktadır.

Toplumların toplam faydalarının en önemli göstergesi kıt kaynaklardan en etkin şekilde yararlanabilme olanaklarıdır. Bu noktada, küreselleşen dünyada uluslararası ticaretin de yaygınlaşması ile birlikte farklı iktisadi yapı ve güce sahip olan toplumların birbirlerine göre refah düzeylerinin belirlenebilmesi de tüketim miktarlarından ziyade, aynı ürünü tüketirken katlanmak durumunda kaldıkları maliyetler olmaktadır. Bu çerçevede tüketimin gelirin bir fonksiyonu olduğu varsayımından hareketle, uluslararası refah düzeylerinin karşılaştırılabilmesi için ilk olarak Gustav Cassel’in geliştirdiği, iki ülkenin fiyatlarının reel döviz kurları çerçevesinde hesaplanmasını öngören satın alma gücü paritesini incelemek gerekmektedir. Satın alma gücü paritesinin temelinde belli miktardaki paranın aynı miktarda mal ve hizmet tüketimine olanak tanıdığı varsayılmaktadır. Daha açık bir ifadeyle, teori kapsamında ülkeler arasındaki fiyat farklılıkları yok edilerek uygun döviz kuru seviyesinde belirlenmeye çalışılmaktadır (Çağlayan ve Şak, 2009: 484).

Bir ekonomideki bir yıl içerisindeki tüm mal ve hizmet üretiminin toplamını ifade eden GSYİH, iktisadi faaliyetlerin etkinliğine yönelik bir gösterge ve iktisadi büyüklüğün hacmini göstermesine karşın nominal bir değer olması ve bireylerin tüketim gücünü net sunamaması yönüyle ekonomik refahın da net göstergesi olamamaktadır. Bu noktada ülkeler arasındaki fiyat farklılıklarını yok eden satın alma gücü paritesi, toplumların refah düzeyini net şekilde ortaya koymaktadır.

2. Hukukun Üstünlüğü, Yasal Kalite ve Ekonomi İlişkisi

Devlet kurumlarının organizasyonu, bir ülke içindeki ekonomik faaliyetlerin çerçevesini oluşturmaktadır. Organizasyonu güçlü kurumlar ekonomik aktiviteyi, yaratıcılığı, büyümeyi ve kalkınmayı teşvik eden; organizasyonu zayıf kurumlar ise genellikle ekonomik durgunluğun yaşandığı ortamları hazırlamaktadırlar. Bu noktada gelişmiş ekonomileri belirten iki unsur demokrasi ve hukukun üstünlüğünün korunması olmaktadır. Bununla birlikte bu iki kavram her zaman aynı anlama gelmemekte, bir başka deyiş ile hukukun üstünlüğünün tesis edilmesi, demokrasinin mutlak olduğunu göstermemektedir. Hukukun üstünlüğünün tesisi, iktisadi faaliyetlerin düzenlenmesine olan etkisinin daha yüksek olması münasebetiyle demokrasinin varlığından veya demokratikleşme düzeyinden daha etkili olmaktadır. Hukukun üstünlüğüne bağlılık, mülkiyet haklarının korunması ve yolsuzluğun bulunmaması ile kendini göstermektedir. Mülkiyet haklarının korunması, serbest piyasa ekonomisinin en önemli dayanaklarından biri olarak kabul edilmektedir. İyi tanımlanmış mülkiyet hakları, yatırım düzeyine etkileri nedeniyle ekonomik büyümenin önemli bir belirleyicisi olarak görülmektedir (Bulkiewicz ve Yalıkaya, 2006: 648-649).

Hukukun üstünlüğü ilkesinin, güven ve huzurun hâkim olduğu toplumlarda, ekonomik hakların da güvence altında olmasından ötürü iktisadi kalkınma ve büyüme ivme kazanmaktadır. Mülkiyet haklarının korunması ve yeni piyasaların yaratılması ekonomik kalkınmayı ve dolayısıyla yüksek refahı oluşturmaktadır. Benzer şekilde, hesap verebilirlik ve yolsuzlukla mücadele de ekonomik büyümenin gerçekleşmesi ve sürdürülebilmesi için önemli değişkenler olmaktadır (Özpolat vd., 2016: 108).

Kaufmann ve diğerlerinin (2011) “özel sektör gelişimini mümkün kılan ve teşvik eden sağlam politika ve düzenlemeleri formüle etmek ve uygulamak” şeklinde tanımladığı yasal kalite de ekonomik büyüme ve refah için gerekli unsurların başında gelmektedir. Söz konusu düzenlemelerin birbirleriyle çelişen ya da bazı kesimlerin çıkarlarını koruyan kuralları ortadan

kaldıran bir sistemin parçası olması gerekmektedir. Düzenleyici sistemleri bürokrasiyi azaltacak, piyasayı teşvik edecek ve halkın adalet algısını güçlendirecek şekilde verimli kılmak karmaşık bir sürecin çıktısıdır. Bu noktada bir ülkenin düzenleyici sisteminin kalitesi, büyük ölçüde yasanın nasıl tasarlandığı ve yapıldığı ile ilgili olmaktadır (OECD, 2008: 1-2).

3. Yolsuzlukla Mücadele, Hesap Verebilirlik ve Ekonomi İlişkisi

Yolsuzluk, "kamu makamının özel kazanç için suistimali" şeklinde tanımlanmaktadır. Bir bireye veya bir gruba haksız kazanç sağlayan yolsuzluk faaliyetleri arasında rüşvet, kayıtsızlık, hırsızlık ve kamu kaynaklarının haksız kullanımı yer almaktadır. Yolsuzluk genel olarak hem üretkenliğe vurduğu darbe ile piyasayı istikrarsızlaştırması hem de vergi gelirlerine ket vurması yönüyle iktisadi performansa zarar vermektedir (Drury vd., 2006: 122).

Yolsuzluk, ekonomik büyüme ve siyasi kurumların kalitesi arasında karmaşık bir ilişki ağı bulunmaktadır. Diğer birçok sosyal sistemde olduğu gibi, yolsuzluk ve büyüme arasındaki bağlantıların basit doğrusal ilişkiler olması mümkün görünmemektedir. Bunda geribildirim etkileri, eşikler ve diğer doğrusal olmayan dinamiklerin kaynakları önemli rol oynamaktadır (Aidt, 2008: 195). Bu noktada yolsuzluk talebinin sebepleri arasında yasal düzenlemeler, vergi sisteminin yapısı, piyasa fiyatlarının altında mal ve hizmet temin etme arzusu yer alırken, yolsuzluk arzının sebeplerini etkileyen faktörler olarak ise bürokratik gelenek, kamu personelinin ücret düzeyi, ceza sistemi, kontrol mekanizmaları ve şeffaflık yer almaktadır (Karagöz ve Karagöz, 2010: 6-7).

Karagöz ve Karagöz'ün (2010:7) Pellegrini ve Gerlagh'tan (2007) aktardığına göre, yolsuzluk tüm toplumları farklı düzeylerde etkileyen bir sorun olmaktadır. Rüşvet başta olmak üzere yolsuzluk olarak nitelendirilebilecek tüm hususlar, hukuk sistemi ve yönetim biçimine göre ayrışmaksızın bütün toplumlarda kendisini gösterebilmektedir. İktisadi açıdan yolsuzluk, yatırım etkisi yönüyle önem arz etmektedir. İktisadi aktörlerin yatırımlarının geri dönüşünü elde edebileceklerini düşündükleri iklimlerde yatırımlarına devam etmesi beklenmektedir. Ancak yolsuzluğun hâkim olduğu ortamlarda belirsizlik de hasıl olacağından, istikrarsız bir ekonomik ortam yaratılmakta ve bunun sonucunda artan maliyetler nedeniyle yatırımlar azalmakta ve iktisadi risk büyümektedir.

Kimi iktisatçıların, sahip olduğu maliyet düşürücü etkisiyle yolsuzluğun ekonomiyi hızlandırdığını savunmasına karşın Mauro (1995), yolsuzluğun ekonomik düzenlemelerdeki çarpıklık nedeniyle -yatırımları hızlandırmasının beklenebileceği ülkelerde dahi- özel sektör yatırımlarını azalttığını ileri sürmüştür. Bu noktada yolsuzlukla mücadelede yasal düzenlemelerin yanı sıra

hesap verebilirlik ilkesinin yeri önem arz etmektedir. Kurumların şeffaflığı ve denetlenebilirliği ile vergi kaçakçılığı, yasa dışı iktisadi eylem ve haksız kazanç gibi suçların önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Vishwanath ve Kaufmann'a göre (2001: 41-44), bilgiye erişimin engellenmesi veya bilgilerde tahribat yapılması gibi durumlarda şeffaflık ve buna bağlı olarak hesap verebilirlik ilkesinin eksikliği ortaya çıkmaktadır. Şeffaf bir ortam; bilgiye erişim, kapsamlılık, kalite ve güvenilirlik gibi nitelikleri içermek durumundadır. İktisat yazını da bilgi erişiminin verimliliği ve kaynak tahsisini olumlu yönde etkileyeceğini ortaya koyduğundan, finansal şeffaflığın iktisadi büyümeyi artırması beklenmektedir. Aksi halde, şeffaflığın eksikliği hem iktisadi hem de politik açıdan olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Bu noktada gizliliğin ekonomik maliyetler anlamında yıkıcı etkisinin yanı sıra fayda ve risk dağılımını bozduğu da açık olmaktadır.

4. Literatür Taraması

Literatürde hukukun üstünlüğü ve yasal kalite ile hesap verebilirlik ve yolsuzlukla mücadelenin iktisadi refah üzerine ilişkisine dair tüm değişkenlerin kullanıldığı çalışma bulunmamaktadır. Araştırmacılar genellikle hukuki yapı ile iktisadi refah ve yolsuzluk ile iktisadi refah arasındaki ilişkileri ayrıştırarak incelemişlerdir. Bu nedenle literatür, hukukun üstünlüğü ve yasal kalite ile hesap verebilirlik ve yolsuzlukla mücadelenin iktisadi refah ile ilişkisi şeklinde ayrı ayrı verilmiştir.

Literatürde hukukun üstünlüğü ve yasal kalite ile iktisadi refah ilişkisini inceleyen araştırmalar:

Jalilian ve diğerlerinin (2006) geliştirmekte olan ülkelerde yasal düzenlemelerin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini panel veri analizi ile araştırdıkları çalışmalarında, yasal kalite ile iktisadi büyüme arasında doğrusal bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir.

Bulkiewicz ve Yanıkkaya'nın (2006) kurumsal kalite ile iktisadi büyüme arasındaki ilişkiyi panel veri analizi yöntemiyle inceledikleri araştırmalarında, demokratikleşme düzeyinin yüksek olduğu ülkelerde ekonomik performansın da yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Gökalp ve Baldemir'in (2006) kurumsal yapı ve ekonomik büyüme ilişkisini kümeleme ve panel veri analizi yöntemleri ile inceledikleri araştırmalarının sonucuna göre ülkeler 4 ayrı kategoriye ayrılmıştır. Araştırma, kurumsal gelişmişlik ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin her grupta farklı düzeyde olmak üzere pozitif yönlü olduğunu göstermektedir.

Haggard ve Tiede'nin (2011) hukukun üstünlüğü ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında, değişkenler arasında pozitif yönlü korelasyon tespit edilmiştir, ancak mülkiyet hakkı özelinde herhangi bir bulgu saptanamamıştır.

Law ve diğerlerinin (2013) kurumsal yapı ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi 60 ülkenin verilerini kullanarak panel veri analizi yöntemiyle incelediği araştırmalarında değişkenler arasında farklı gelir seviyelerindeki etkileri çeşitli olmak üzere çift yönlü pozitif nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Kurumsal kalitesi yüksek olan ülkelerin ekonomik gelişmişliklerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Artan ve Hayaloğlu'nun (2014) 1972-2009 dönemi için Türkiye'de kurumsal yapı ile ekonomik büyüme üzerine yaptığı zaman serisi analizine göre, kurumsal yapının göstergesi olarak alınan politik özgürlükler düzeyinin ekonomik büyümeyi uzun dönemde olumlu etkilediği tespit edilmiştir.

Grochova'nın (2014) panel veri yöntemiyle yasal kalite ve sürdürülebilir ekonomik gelişme üzerine yaptığı araştırmasının neticesinde yasal kalitenin ekonomik gelişme üzerinde pozitif yönlü etkisinin olduğu tespit edilmiştir.

Nawaz ve diğerlerinin (2014) panel veri analizi ile kurumsal kalitenin ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini incelediği çalışmalarında kurumların, Asya ülkelerinin uzun dönemli ekonomik gelişmelerinde önemli bir unsur olduğu tespit edilmiştir. Ancak bu etki oranı, ekonomik gelişmişlik düzeylerine göre farklılık göstermektedir. Gelişmiş ülkelerdeki etkinin gelişmekte olan ülkelere oranla daha efektif olduğu belirlenmiştir.

Özpolat ve diğerlerinin (2016) hukukun üstünlüğü ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmalarında, kurumsal gelişmenin ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilediği saptanmıştır.

Yolsuzlukla mücadele ve hesap verebilirlik ile iktisadi refah ilişkisini inceleyen çalışmalar:

Li ve diğerlerinin (2000) yolsuzlukla iktisadi gelişme arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarının sonucuna göre yolsuzluk, gelir dağılımı eşitsizliğinin yüksek olduğu ülkelerde eşitsizliğin açıklayıcısı konumundadır ve ekonomik büyümeyi de geciktirmektedir.

Mo'nun (2000) yolsuzluk ile iktisadi büyüme arasındaki ilişkiyi en küçük kareler yöntemiyle incelediği araştırmasında yolsuzluktaki her %1'lik artışın büyümeyi %0.72 oranında düşürdüğü

tespit edilmiştir. Ek olarak yolsuzluğun beşeri sermaye düzeyi ve özel yatırım payını düşürdüğü de belirlenmiştir.

Meon ve Sekkat'ın (2005), 1970-1998 dönemi için panel veri analizi ile yolsuzluk ve iktisadi büyüme arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında, yolsuzluğun büyüme üzerinde yatırım etkisinden bağımsız olmak koşuluyla negatif etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Drury ve diğerlerinin (2006) yolsuzluk, demokrasi ve iktisadi büyüme arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında, yolsuzluğun demokratik rejimlerin ekonomik gelişimlerinde etkisinin olmadığı, demokratik olmayan rejimlerde ise yıkıcı bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Mendez ve Sepulveda'nın (2006) yolsuzluk, büyüme ve siyasal rejimlerin ilişkisini inceledikleri çalışmalarında, yolsuzluk ve büyüme arasındaki monotik olmayan bir ilişki tespit edilmiştir ve düşük oranlı yolsuzluğun büyümeyi olumlu, yüksek oranlı yolsuzluğun ise olumsuz etkisinin olduğu belirlenmiştir.

Aidt ve diğerlerinin (2008) yönetim rejimi, yolsuzluk ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında, yüksek kaliteli kurumsallaşmaya sahip ülkelerde yolsuzluğun büyüme üzerinde olumsuz etkisi olduğu, düşük kaliteli kurumsallaşmaya sahip ülkelerde ise herhangi bir etkisinin bulunmadığı tespit edilmiştir.

Swaleheen'in (2011), 1984-2007 döneminde yolsuzluk oranı ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi panel veri analizi ile incelediği çalışmasında, yolsuzluk ile kişi başına düşen reel gelir artış hızı arasında doğrusal olmayan bir ilişki tespit edilmiştir.

Hodge ve diğerlerinin (2001) 1984-2007 döneminde yolsuzluk ve büyüme arasındaki ilişkiyi panel veri analizi ile inceledikleri çalışmalarında, yolsuzluğun yatırım, beşeri sermaye ve politik istikrar üzerindeki olumsuzluk etkisi vasıtasıyla büyümeyi engellediği saptanmıştır.

D'agostino ve diğerlerinin (2016) 106 ülkenin verileri ile hükümet harcamaları, yolsuzluk ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında, yolsuzluğun iktisadi büyüme üzerinde olumsuz etkilerinin olduğu saptanmıştır.

Cieslik ve Goczek'in (2018) 1994-2014 dönemi için 142 ülkenin yolsuzlukla mücadele, uluslararası yatırım ve iktisadi büyüme istatistiklerini panel veri analizi ile inceledikleri çalışmalarında, yolsuzluğun azalması durumunda büyüme ve yatırım istatistiklerinde önemli bir

artış tespit edilmiş ve yolsuzluğun yatırımları doğrudan etkilemesi yönüyle iktisadi büyüme için önemli bir açıklayıcı olduğu belirlenmiştir.

5. Metodoloji

5.1. Örneklem ve Veri Seti

Bu çalışma kapsamında OECD üyesi 36 ülkenin Dünya Bankası tarafından açıklanan World Governance Indicator (WGI) çalışmasından -2.5 ile 2.5 arasında katsayı değerleri ile ifade edilen hukukun üstünlüğü ve yasal kalite verileri birinci modelde, yolsuzlukla mücadele ve hesap verebilirlik verileri ise ikinci modelde bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. Her iki modelde de OECD'nin açıkladığı karşılaştırmalı fiyat düzeyi endeksine göre belirlenmiş satın alma gücü paritesi bağımlı değişken olarak kullanılmış ve bağımsız değişkenlerle ilişkisi, Dünya Bankası'nın WGI verilerini yıllık olarak açıklamaya başladığı 2002 ile sonraki yıllara ait verilerdeki kimi ülkeler için noksanlığın bulunması nedeniyle 2018 dönemini kapsayan veri setinin ışığında STATA 14 programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Tablo 1: Değişkenler ve Tanımları

Model 1		Model 2	
Bağımlı Değişken		Bağımlı Değişken	
Y	<i>Satın Alma Gücü Paritesi</i>	Y	<i>Satın Alma Gücü Paritesi</i>
Bağımsız Değişkenler		Bağımsız Değişkenler	
X1	<i>Hukukun Üstünlüğü</i>	X3	<i>Yolsuzlukla Mücadele</i>
X2	<i>Yasal Kalite</i>	X4	<i>Hesap Verebilirlik ve Şeffaflık</i>

5.2. Araştırmanın Modeli ve Analizi

Araştırmada OECD üyesi ülkelerin iktisadi refahını etkileyen iki ayrı model kurulmuştur. İki farklı modelin kurulmasının sebebi, birbirleriyle ilişkili bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken ile ilişkilerini analiz ederken teorik bir çerçevenin sağlıklı bir şekilde oluşturulabilmesine olanak tanınmasıdır. Birinci modelde hukukun üstünlüğü ve yasal kalite endekslerinin, ikinci modelde ise

yolsuzlukla mücadele ile hesap verebilirlik ve şeffaflık endekslerinin satın alma gücü paritesine etkileri incelenmiştir. Modeller, panel veri regresyon analizi yöntemi kullanılarak kurulmuştur.

Panel veri analizlerinde belirli bir döneme ait veriler, $N \times T$ boyutu ile endekslenmektedir. Modelde N , panellerin sayısını; T ise zaman boyutunu ifade etmektedir. Doğrusal bağlantı problemini minimum düzeye indirdiğinden, çalışmada panel veri analizi tercih edilmiştir (Baltagi, 2005: 6).

Tablo 1'deki değişkenlerin yer aldığı modeller aşağıdaki gibidir:

$$Y_{it} = \beta_0 + \beta_1 X1_{it} + \beta_2 X2_{it} + U_{it} \quad (\text{Model 1})$$

$$Y_{it} = \beta_0 + \beta_3 X3_{it} + \beta_4 X4_{it} + U_{it} \quad (\text{Model 2})$$

Yukarıdaki modellerde yer alan “i”, yatay kesitleri; “t” ise zaman boyutunu ifade etmektedir. Her iki modelde de β_0 sabit kesişim katsayısını, U_{it} ise hata terimini gösterirken, β_1 ve β_2 birinci modeldeki, β_3 ve β_4 ikinci modeldeki bağımsız değişkenlerin eğim katsayısını temsil etmektedir.

5.3. Ampirik Bulgular

5.3.1. Birinci Model

Panel veri regresyon analizinin kurulduğu ekonometrik modelde, ilk olarak değişkenlere ilişkin ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerler tespit edilmiştir.

Tablo 2: Özet İstatistikler

Değişken	Gözlem Sayısı	Ortalama	Standart Hata	Minimum	Maksimum
Y	612	94.66176	27.69985	33	161
X1	612	1.270427	0.6134859	-0.6737109	2.100273
X2	612	1.283904	0.440542	-0.0474772	2.088636

Tablo 2'de yer alan özet istatistiklere göre 36 OECD ülkesinin satın alma gücü paritesi ortalaması 94.66176 iken, hukukun üstünlüğü endeksi 1.270427, yasal kalite endeksi 1.283904 ortalamasına sahiptir. Bağımlı değişken ile bağımsız değişkenlerin ortalama, minimum ve maksimum değerleri arasındaki yüksek farklar, bağımsız değişkenlerin -2.5 ile 2.5 arasında değer almasından

kaynaklanmaktadır. Çalışmada daha doğru bir sonuç vermesi adına bağımlı değişkenin logaritması alınarak devam edilecektir.

Ön analizin ardından birim etkinin sınanması için F Testi ve En Çok Olabilirlik Oranı (LR) Testi yapılmış ve Tablo 3'te sonuçları gösterildiği üzere birim etkinin var olduğu saptanmıştır.

Tablo 3: Birim Etki Testi

F Testi	LR Testi
F (35, 574) = 57.42	Chibar2(01) = 733.51
Prob. = 0.000	Prob. = 0.000

Birim etkinin varlığı kabul edilerek, en uygun tahminci seçimi için Hausman testi yapılmıştır.

Tablo 4: Tahminci Seçimi (Hausman Testi)

Değişkenler	Katsayılar	
	Sabit Etkiler Modeli	Tesadüfi Etkiler Modeli
X1	0.219164	0.2636356
X2	0.1277245	0.1138378
chi2	6.67	
Prob.	0.0355	
Seçilen Model	Sabit Etki Modeli	

Hausman testi sonucunda prob. değeri 0.05'ten küçük olduğu için H_0 hipotezi reddedilerek sabit etkiler modelinin geçerli olduğu saptanmıştır. Analizin devamında otokorelasyon, heterokedasite ve birimler arası korelasyon ilişkilerinin varlığı için testler yapılmıştır. Otokorelasyon testinde Durbin-Watson ve Baltagi-Wu LBI ortalamaları 2'den küçük olduğu için H_0 yokluk hipotezi reddedilmiş ve otokorelasyonun varlığı kabul edilmiştir. Heterokedasite varlığını sınamak için Modified Walt Testi yapılmış ve Prob.>chi2 değerinin 0.05'ten küçük olması neticesinde H_0

hipotezi reddedilerek, heterokedasitenin varlığı saptanmıştır. Pesaran CD, Frees ve Friedman Testleri ile modelde birimler arası korelasyonun varlığı sınanmıştır. Pesaran CD ve Friedman testlerinin sonucuna göre birimler arası korelasyonun var olduğu tespit edilmiştir.

Modelde otokorelasyon, heterokedasite ve birimler arası korelasyonun varlığı tespit edildiğinden, dirençli tahmincilerden Driscoll-Kraay ile düzeltme yapılmıştır. Nihai sonuçlar Tablo 5'te gösterilmektedir.

Tablo 5: Driscoll-Kraay Standart Hatalı Sabit Etkiler Model Tahmini

LNy	Katsayılar	Driscoll-Kraay Standart Hata	P > t
X1	0.2191640	0.0422270	0.000
X2	0.1277245	0.0521002	0.026
β₀	4.0598120	0.0281236	0.000
Otokorelasyon			
Durbin-Watson		0.39565893	
Baltagi-Wu LBI		0.678143	
Heterokedasite			
chi2(36)=804.72		Prob.>chi2=0.000	
Birimler Arası Korelasyon			
Pesaran CD Testi	CSI:32.893	Prob.=0.000	
Frees Testi	CSI:7.361	Alpha(0.05)=0.1996	
Friedman Testi	CSI:164.802	Prob.=0.000	

R²	0.1304
Prob.	0.000
Gözlem Sayısı	612

$$LNY = 4.05 + 0.21(X1) + 0.12(X2)$$

Sonuçlar incelendiğinde modelde yer alan tüm değişkenler %95 güven düzeyinde anlamlı çıkmıştır. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama gücünü gösteren R² değerinin %13 olarak tespit edilmesi, bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin açıklanabilirliği açısından bir sorun teşkil etmemesi ve bağımsız değişkenlerin model içerisinde istatistiki olarak anlamlı bir sonuç vermesine bağlı olarak göz ardı edilebilir bir husus olmaktadır (Ozili, 2023). Lewis-Beck ve Skalaban (1990) tarafından, siyaset bilimi ile ilişkili konularda gerçekleştirilen istatistiki çalışmalarda, R² değerinin bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenleri açıklama gücüne ilişkin analiz sonucuna sınırlı bir anlam kattığı ileri sürülmekte, yüksek R² değerinin elzem olmadığı savunulmaktadır. Analiz sonucunda, bağımsız değişkenlerden hukukun üstünlüğündeki her bir birimlik artışın satın alma gücü paritesini %21 oranında, yasal kalitedeki her bir birimlik artışın ise satın alma gücü paritesini %12 oranında artırdığı tespit edilmiştir.

5.3.2. İkinci Model

Panel veri regresyon analizinin kurulduğu ekonometrik modelde, ilk olarak birim etkinin varlığı sınanmıştır.

Tablo 6: Özet İstatistikler

Değişken	Gözlem Sayısı	Ortalama	Standart Hata	Minimum	Maksimum
Y	612	94.66176	27.69985	33	161
X3	612	1.245764	0.8001299	-0.927987	2.469991
X4	612	1.245764	0.4150099	-0.8329394	1.800992

Tablo 6'da yer alan özet istatistiklere göre 36 OECD ülkesinin satın alma gücü paritesi ortalaması 94.66176 iken, yolsuzlukla mücadele endeksi 1.245764, yasal kalite endeksi 1.245764

ortalamasına sahiptir. Bağımlı değişken ile bağımsız değişkenlerin ortalama, minimum ve maksimum değerleri arasındaki yüksek farklar, bağımsız değişkenlerin -2.5 ile 2.5 arasında değer almasından kaynaklanmaktadır. Çalışmada daha doğru bir sonuç vermesi adına bağımlı değişkenin logaritması alınarak devam edilecektir.

Ön analizin ardından birim etkinin sınanması için F Testi ve En Çok Olabilirlik Oranı (LR) Testi yapılmış ve Tablo 7’de sonuçları gösterildiği üzere birim etkinin var olduğu saptanmıştır.

Tablo 7: Birim Etki Testi

F Testi	LR Testi
F (35, 574) = 57.42	Chibar2(01) = 733.51
Prob.=0.000	Prob.=0.000

Birim etkinin varlığı kabul edilerek, en uygun tahminci seçimi için Hausman testi yapılmıştır.

Tablo 8: Tahminci Seçimi (Hausman Testi)

Değişkenler	Katsayılar	
	Sabit Etkiler Modeli	Tesadüfi Etkiler Modeli
X3	0.0667426	0.1263354
X4	0.1545733	0.1749947
chi2	17.31	
Prob.	0.0002	
Seçilen Model	Sabit Etki Modeli	

Hausman testi sonucunda prob. değeri 0.05’ten küçük olduğu için H_0 hipotezi reddedilerek sabit etkiler modelinin geçerli olduğu saptanmıştır. Analizin devamında otokorelasyon, heterokedasite ve birimler arası korelasyon ilişkilerinin varlığı için testler yapılmıştır. Otokorelasyon testinde Durbin-Watson ve Baltagi-Wu LBI ortalamaları 2’den küçük olduğu için H_0 yokluk hipotezi

reddedilmiş ve otokorelasyonun varlığı kabul edilmiştir. Heterokedasite varlığını sınamak için Modified Walt Testi yapılmış ve Prob.>chi2 değerinin 0.05'ten küçük olması neticesinde H_0 hipotezi reddedilerek, heterokedasitenin varlığı saptanmıştır. Pesaran CD, Frees ve Friedman Testleri ile modelde birimler arası korelasyonun varlığı sınanmıştır. Pesaran CD ve Friedman testlerinin sonucuna göre birimler arası korelasyonun var olduğu tespit edilmiştir.

Modelde otokorelasyon, heterokedasite ve birimler arası korelasyonun varlığı tespit edildiğinden, dirençli tahmincilerden Driscoll-Kraay ile düzeltme yapılmıştır. Nihai sonuçlar Tablo 9'da gösterilmektedir.

Tablo 9: Driscoll-Kraay Standart Hatalı Sabit Etkiler Model Tahmini

LNY	Katsayılar	Driscoll-Kraay Standart Hata	P > t
X3	0.0667426	0.0260266	0.021
X4	0.1545733	0.0557097	0.014
β₀	4.241576	0.0580015	0.000
Otokorelasyon			
Durbin-Watson		0.35070226	
Baltagi-Wu LBI		0.6206292	
Heterokedasite			
chi2(36)= 958.28		Prob.>chi2=0.000	
Birimler Arası Korelasyon			
Pesaran CD Testi	CSI: 36.828	Prob.=0.000	
Frees Testi	CSI: 8.623	Alpha(0.05)=0.1996	

Friedman Testi	CSI: 188.654	Prob.=0.0000
R²	0.0446	
Prob.	0.0071	
Gözlem Sayısı	612	

$$LNY = 4.24 + 0.06(X3) + 0.15(X4)$$

Sonuçlar incelendiğinde modelde yer alan tüm değişkenler %95 güven düzeyinde anlamlı çıkmıştır. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama gücünü gösteren R² değerinin %4 olarak tespit edilmesi, birinci modelde olduğu gibi bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin açıklanabilirliği açısından bir sorun teşkil etmemektedir. Bu nedenle düşük R² değeri modelde göz ardı edilebilir bir husus olmaktadır (Ozili, 2023; Lewis-Beck ve Skalaban, 1990). Bağımsız değişkenlerden hesap verebilirlikteki her bir birimlik artışın bağımlı değişken satın alma gücü paritesini %15 oranında, bağımsız değişken yolsuzlukla mücadeledeki her bir birimlik artışın ise bağımlı değişken satın alma gücü paritesini %6 oranında artırdığı tespit edilmiştir.

Sonuç

Ülkeler arasındaki fiyat farklılıklarını yok ederek sağlıklı bir karşılaştırma imkânı sunması yönüyle iktisadi refah göstergesi olarak ele alınan satın alma gücü paritesi değişkeninin her iki modelde de bağımsız değişkenlerden pozitif yönde etkilendiği görülmektedir. Birinci modelde ülkelerdeki hukuki yapının ve yasal kalitenin iktisadi refahı hangi ölçüde etkilediği analiz edilmiş ve hukuka bağlılığın ve piyasa serbestliğini ve adaletini sağlayan yasal düzenlemelerin iktisadi refahı artırdığı tespit edilmiştir. İkinci modelde ise, hukuki yapının yanı sıra kamu otoritesince bilginin şeffaflaştırılmasının iktisadi refah üzerindeki etkisi analiz edilmiş ve hesap verebilirlik derecesi ile yolsuzlukla mücadelenin artışının, iktisadi refah ile doğrusallık gösterdiği belirlenmiştir.

Her iki model için de kurumsal yapıların demokratikleştiği, bilginin serbestleştirildiği, yasal düzenlemelerin piyasa adaletini sağlayacak şekilde tesis edildiği, toplumun hukuka duyduğu güvenin yüksek olduğu durumlarda bireylerin iktisadi refahlarının da arttığı açıkça görülmektedir. Bu durum, iktisat yazınında bugüne kadar genel kabul gören politik, hukuki ve sosyolojik gelişimin iktisadi gelişime olumlu yönde etkisinin olacağı görüşü ile uyumlu olmaktadır. Kamusal

yapının katılımcılığı, kapsayıcılığı ve eşitlikçi yaklaşımı, bireylerin iradi özgürlüklerine sunduğu katkılarının yanında toplum için daha fazla fayda yarattığı belirlenmiştir.

Bulgular neticesinde, demokrasinin sacayaklarından olan hukukun üstünlüğü, yasal kalite, yolsuzlukla mücadele ve hesap verebilirliğin toplumların satın alma gücüne pozitif yönlü etkilerinin tespit edilmesine bağlı olarak merkezi otoritelere demokrasinin tesisi ve/veya güçlendirilmesine ilişkin yasal ve/veya kurumsal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi önerilmektedir. Hukukun üstünlüğü ve yasal kalite değişkenlerinin satın alma gücü üzerindeki etkisi, toplumlardaki adli düzenin, adil yargılamanın, bireysel hak ve özgürlüklerin korunmasının, mülkiyete ilişkin yasal düzenlemelerin serbest piyasa yaklaşımı ile uyumlu şekilde tesis edilmesinin önemini vurgulamaktadır. Bu hususta, piyasa özgürlüğünün varlığının toplumların satın alma gücünün yükseltilmesine bağlı olarak piyasa rekabetinin sağlanmasına ilişkin düzenlemelerin gerçekleştirilmesine yönelik politikaların uygulanması önerilmektedir. Yolsuzlukla mücadele ve hesap verebilirlik ilkelerinin satın alma gücü paritesi üzerindeki artırıcı etkisi göz önünde bulundurulduğunda, kurumsal denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi, şeffaflık ve hesap verebilirlik standartlarının yükseltilmesine yönelik reformların gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Araştırma bulguları başta ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ve siyasi rejim ve sistemleri olmak üzere makro ekonomik performans farklılıkları ile jeopolitik konumları, ekonomik küreselleşme ve uluslararası yabancı sermaye girişleri açısından kategorize edilerek incelemenin derinleştirilmesine yönelik alanda yeni araştırmaların gerçekleştirilmesine ışık tutmaktadır.

Kaynakça

Aidt, T., Dutta, J., Sena, V. (2008). Governance Regimes, Corruption and Growth: Theory and Evidence. *Journal of Comparative Economics*, 36, 195-220. DOI: 10.1016/j.jce.2007.11.004

Artan, S. ve Hayaloğlu, P. (2014). Kurumsal Yapı ve İktisadi Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği. *Sosyoekonomi*, 2014-2, Temmuz-Aralık, 347-366. DOI: 10.17233/se.65623

Baltagi, B.H. (2005). *Analysis of Panel Data*. Third Edition, John Wiley & Sons.

Bulkiewicz, J.L. ve Yanıkkaya, H. (2006). Institutional Quality and Economic Growth: Maintenance of the Rule of Law or Democratic Institutions, or Both?. *Economic Modelling*, 23, 648-661. DOI: 10.1016/j.econmod.2006.03.004

Cieslik, A. ve Goczek, L. (2018). Control of Corruption, International Investment, and Economic Growth: Evidence from Panel Data. *World Development*, 103, 323-335. DOI: 10.1016/j.worlddev.2017.10.028

Çağlayan, E. ve Şak, N. (2009). OECD Ülkelerinde Satınalma Gücü Paritesi: Panel Veri Analizi. *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, 26(1), 483-500.

D'Agostino, G., Dunne, J. P., Pieroni, L. (2016). Government Spending, Corruption and Economic Growth. *World Development*, 84, 190-205. DOI: 10.1016/j.worlddev.2016.03.011

Drury, A.C., Kriekhaus, J., Lusztig, M. (2006). Corruption, Democracy, and Economic Growth. *International Political Science Review*, 27(2), 121-136.

Gökalp, F. ve Baldemir, E. (2006). Kurumsal Yapı ve Ekonomik Büyüme İlişkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 212-226.

Haggard, S. ve Tiede, L. (2011). The Rule of Law and Economic Growth: Where Are We?. *World Development*, May, 39(5), 673-685. DOI: 10.1016/j.worlddev.2010.10.007

Hicks J.R. (1975). The Scope and Status of Welfare Economics. *Oxford Economic Papers*, 27(3), 307-326.

Hodge, A., Shankar, S., Rao, D.S.P., Duhs, A. (2011). Exploring the Links Between Corruption and Growth. *Review of Development Economics*, 15(3), 474-490. DOI: 10.1111/j.1467-9361.2011.00621.x

Jajilian, H., Kirkpatrick, C., Parker, D. (2006). Creating the Conditions for International Business Expansion: The Impact of Regulation on Economic Growth in Developing Countries: A Cross Country Analysis. In: *Regulating Development*, Edmund Amann (Ed.), Edward Elgar Publishing.

Karagöz, K. ve Karagöz, M. (2010). Yolsuzluk, Ekonomik Büyüme ve Kamu Harcamaları: Türkiye İçin Ampirik Bir Analiz. *Sayıştay Dergisi*, 76, 5-22.

Kaufmann, D., Kraay, A., Mastruzzi, M. (2011). The Worldwide Governance Indicators: Methodology and Analytical Issues. *Hague Journal on the Rule of Law*, 3(2), 220-246. DOI: 10.17/S1876404511200046

Lange, O. (1945). The Foundations of Welfare Economics. *Econometrica*, 10(3-4), 215-228.

- Law, S.H., Lim, T.C., Ismail, N.W. (2013). Institutions and Economic Development: A Granger Casuality Analysis of Panel Data Evidence. *Economic Systems*, 37(4), 610-614. DOI: 10.1016/j.ecosys.2013.05.005
- Lewis-Beck, Michael S. Ve Skalaban, A. (1990). The R-squared: Some straight talks. *Political Analysis*, 2, 153-171.
- Li, H., Xu, L.C., Zou, H. (2000). Corruption, Income Distribution, and Growth. *Economics and Politics*, 12(2), 155-181. DOI: 10.1111/1468-0343.00073
- Mauro, P. (1995). Corruption and Growth. *Quarterly Journal of Economics*, 110, 681-712. DOI: 10.2307/2946696
- Mendez, F. ve Sepulveda, F. (2006). Corruption, Growth and Political Regimes: Cross Country Evidence. *European Journal of Political Economy*, 22, 82-98. DOI: 10.1016/j.ejpoleco.2005.04.005
- Meon, P.G. ve Sekkat, K. (2005). Does Corruption Grease or Sand the Wheels of Growth?. *Public Choice*, 122, 69-97.
- Mo, P.H. (2000). Corruption and Economic Growth. *Journal of Comparative Economics*, 29, 66-79. DOI: 10.1006/jceec.2000.1703
- Nawaz, S., Iqbal, N., Khan, M.A. (2014). The Impact of Institutional Quality on Economic Growth: Panel Evidence. *The Pakistan Development Review*, 53(1), 15-31.
- OECD. (2008). Measuring Regulatory Quality. Policy Brief, April.
- Ozili, Peterson K. (2023). The acceptable R-square in empirical modelling for social science research. In: *Social research methodology and publishing results: A guide to non-native English speakers*. IGI Global, 134-143.
- Özalp, L.F.A. (2016). İktisatta Refah ve Refah Devletinin İktisadi Analizi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Doktora Tezi.
- Özpolat, A., Günbala Güven, G., Nakipoğlu Özsoy, F., Bahar, A. (2016). Does Rule of Law Affect Economic Growth Positively. *Research in World Economy*, 7(1), 107-117. DOI: 10.5430/rwe.v7n1p107

Pigou, A.C. (1951). Some Aspects of Welfare Economics. The American Economic Review, 41(3), 287-303.

Swahleen, M. (2011). Economic Growth with Endogenous Corruption: An Empirical Study. Public Choice, 146, 23-41. DOI: 10.1007/s11127-009-9581-1

Vishwanath, T. ve Kaufmann, D. (2001). Toward Transparency: New Approaches and Their Application to Financial Markets. The World Bank Research Observer, 16(1), 41-57. DOI: 10.1093/wbro/16.1.41